

До спеціалізованої вченої ради Д 35.052.24
в Національному університеті
«Львівська політехніка»
(79000, м. Львів, вул. С. Бандери, 12)

ВІДГУК

*офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Калаур Світлани Миколаївни
на дисертаційне дослідження Іваницької Оксани Степанівни
на тему: «ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ТЬЮТОРСТВА ТА
МЕНТОРСТВА У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі
спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки*

Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена важливим значенням реалізації тьюторства і менторства в ЗВО на основі студентоцентрованого підходу, що сприяє розвитку корпоративного духу у студентському колективі, адаптації здобувачів освіти у процесі виконання поставлених навчально-пізнавальних завдань, підвищенню рівня їхньої професійної підготовки. Нині, навіть не зважаючи на реалії російсько-української війни, українські заклади вищої освіти активно працюють над впровадженням педагогічних інновацій в освітній процес.

У нашому баченні, ефективна діяльність тьютора та якісна організація менторської діяльності суттєво підвищує відповідальність здобувачів освіти, позитивно впливає на вдосконалення комунікативних здібностей, виробляє розумну поступливість й готовність до діалогу на основі паритету, дозволяє ефективно боротися з інтолерантністю. Варто акцентувати увагу й на тому, що така практика корисна не тільки для студентів, а й для менторів, які мають можливість підвищувати власний рівень професійних компетентностей, покращувати свої комунікативні здібності, розвивати педагогічну майстерність. З огляду на наведені факти, повністю підтримуємо здобувачку у тому, що теоретичні та практичні механізми реалізації тьюторства та менторства у закладах вищої освіти потребують системного підходу й ретельного вивчення. Отже, сучасні суспільні вимоги та стратегічні пріоритети

реформування освіти, необхідність адаптації міжнародного досвіду до умов нашої країни покладені в основу актуальності теми дисертаційного дослідження Оксани Степанівни. У цьому контексті вважаємо, що якісно організоване тьюторство і менторство сприятиме створенню адаптивного середовища для розвитку індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів освіти, дасть змогу підвищити якість професійної підготовки та дозволить здійснити якісну інтеграцію України у світовий освітній простір.

Встановлено, що не дивлячись на значну кількість публікацій, теоретичні та практичні питання тьюторства та менторства в українських закладах вищої освіти не можна вважати належним чином висвітленими як у психолого-педагогічній, так і у методичній літературі. Наголосимо на тому, що зміст дисертаційного дослідження Іваницької Оксани Степанівни засвідчує актуальність обраної для наукового пошуку теми, володіє новизною, має належне обґрунтування. Визнаємо також вагоме практичне значення запропонованих авторкою наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у докторській дисертації. Позитивно оцінюємо й належне вирішення наукової мети, яка полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні і розробці методичних засад практичної реалізації тьюторства та менторства у закладах вищої освіти.

Підсилюють актуальність рецензовано дисертаційного дослідження суперечності, які виявлені та потребують цілеспрямованого розв'язання. Отже, відповідально констатуємо, що наукове дослідження, яке представлене на захист є, безумовно, своєчасним, практично спрямованим, а його актуальність не викликає жодних сумнівів. У зв'язку із зазначеним, дисертаційну роботу вважаємо цілісною й такою, що на науково-теоретичному, практичному та методичному рівнях розкриває предмет дослідження – теоретичні і методичні основи реалізації тьюторства та менторства у закладах вищої освіти, а також демонструє глибоке розуміння авторкою сучасних підходів до обраного наукового напрямку.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у докторській дисертації О.С. Іваницької

забезпечено апробованим методологічним інструментарієм, використанням широкої емпіричної бази, значного обсягу наукових джерел, нормативно-правових актів. Структура дисертаційної роботи, виклад її тексту та оформлення здійснені відповідно до вимог, які пред'являються до докторських досліджень та зумовлені метою і завданнями наукового пошуку. Усе це сприяло ретельному обґрунтуванню методологічних основ реалізації тьюторства та менторства у закладах вищої освіти України, практики реалізації проєктної роботи зі становлення комплексної системи менторства і тьюторства у ЗВО, методів і форм їхньої реалізації саме у закладах вищої освіти, а також вивченням найбільш перспективних умов реалізації моделі тьюторства / менторства.

У нашому баченні цілком обґрунтованими є розроблені концептуальні засади реалізації тьюторства та менторства у закладі вищої освіти, а саме: заохочення й підтримка тьюторства і менторства в закладі вищої освіти через висвітлення його цінності і того, як така діяльність стає каталізатором змін і для менторів та тьюторів, і для менті й тьюті; заохочення й мотивація партнерів для допомоги у створенні програм тьюторства та менторства; заохочення менторів і тьюторів до пошуку підопічних серед студентів (за принципом спільних інтересів); створення офіційних програм тьюторства та менторства; надання пріоритету тьюторству і менторству для невеликих груп студентів у закладі вищої освіти; відкритість менторів і тьюторів для розвитку співпраці зі студентами-іноземцями, тими, хто значно відрізняється за віком; залучення до співпраці представників Центрів тьюторства та менторства з інших закладів вищої освіти; формування групового тьюторства і менторства; використання технологій для створення максимально доступних можливостей реалізації тьюторсько-менторських відносин; встановлення часових меж для зустрічі менторів і тьюторів з менті і тьюті, які будуть зручними для всіх; формування активної позиції у співпраці менторів, тьюторів та їхніх підопічних на всіх етапах взаємодії; визначення крос-культурних аспектів взаємодії між сторонами.

Наголосимо на тому, що дисертантка, з огляду на сформований аналітичний стиль мислення, розвинуту здатність до критичного оцінювання проблеми теорії і практики реалізації тьюторства та менторства у закладах вищої освіти, а також зважаючи на наявні у вітчизняній педагогічній науці досягнення, зміг достатньо повно й комплексно обґрунтувати власне бачення вирішення поставленого у дисертації наукового завдання.

Варто відзначити чітко та правильне визначення авторкою роботи об'єкта та предмета дослідження, його мети та завдань. Це сприяло комплексності та обґрунтованості положень роботи, а також дало змогу чітко задекларувати й системно викласти власні нові думки та пропозиції. Цінним вважаємо те, що дисертантка вдалася до використання широкого переліку філософських, загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, зокрема: діалектичного, феноменологічного, сходження від конкретного до загального та від загального до конкретного, герменевтичного методів, методів аналізу, синтезу, аналогії, абстрагування, системного, педагогіко-компаративного, систематичного перегляду усталених практик. Цей факт слугував обґрунтованості наукових положень роботи, а їх широкий перелік, який був коректно застосований сприяв належному мотивуванню положень роботи, а також сприяв формулюванню науково обґрунтованих висновків, пропозицій та узагальнень. Відзначимо й те, що Оксана Степанівна виважено підійшла до використання широкого спектру джерел, що забезпечило авторитетність та наукову цінність організованого наукового дослідження та зробило його актуальним та важливим для подальшого розвитку педагогіки.

Наукова та практична значущість отриманих результатів підтверджена відповідними актами впровадження, які містяться у додатках до дисертації та полягає в тому, що сформульовані в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації можуть бути використані викладачами закладів вищої освіти з метою імплементації в навчальні програми педагогічних дисциплін, а також для організації курсів підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників та для створення та якісної реалізації освітніх програм.

Проведений аналіз дисертаційної роботи дозволяє засвідчити, що матеріали, положення й висновки дисертаційної роботи, які стосуються теоретичних і методичних основ реалізації тьюторства та менторства у закладах вищої освіти та реалізації проєкту «Сприяння професійній освіті та активній участі студентів через становлення комплексної системи менторства та тьюторства у ЗВО», участь у якому бере Національний університет «Львівська політехніка» активно впроваджені. Відзначимо, що практичні рекомендації для ЗВО полягають у наступному: по-перше, в розробці основних схем тьюторства та менторства; по-друге, у створенні Центрів тьюторства та менторства; по-третє, у розробці навчальних матеріалів та інструментів; по-четверте, у підготовці академічного персоналу, студентів і менторів; по-п'яте, у налагодженні ефективної співпраці між цільовими ЗВО на основі інтернаціоналізації досвіду партнерів та зміцнення своїх відносин з ширшим соціально-економічним середовищем.

Наголосимо на тому, що в результаті проведеного дослідження О.С. Іваницька отримала нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують важливу науково-прикладну проблему теорії та практики реалізації тьюторства та менторства у закладах вищої освіти.

Теоретична та практична значущість одержаних результатів полягає у можливості їх подальшого використання у науково-дослідній сфері, практичній діяльності ЗВО, навчальному процесі (для розроблення навчальних спецкурсів).

Цінним у науковій площині вважаємо те, що авторка дуже виважено підійшла до визначення умов реалізації моделі тьюторства / менторство й запропонувала авторську класифікацію сфери компетентності ментора, а саме: допомога менті і тьюті зрозуміти їхні сильні сторони і точки росту, вектор розвитку, цілі, відтак активно їх досягати; залучення до тьюторської і менторської роботи викладачів, студентів старших курсів; формування конкретних потреб і цілей перед майбутніми менторами і тьюторами; здатність домовитися про умови наставництва для студентів з менторами, що є практичними працівниками і можуть поділитися досвідом набуття практичних умінь і навиків; стимулювання у студентів навичок швидкого навчання.

Суттєвою перевагою рецензованого дисертаційного дослідження є той факт, що авторкою було виявлено праксеологічне обґрунтування ролі освітніх платформ і проектів у розвитку закладів вищої освіти в контексті їхньої співпраці між собою і використання міжнародних практик та визначення перспективних підходів до реалізації тьюторства та менторства у закладах вищої освіти України.

З огляду на вищезазначене можливо стверджувати, що достовірність отриманих результатів, обґрунтованість представлених висновків та пропозицій, застосування відповідної методології дали можливість об'ємно та предметно дослідити декларовану проблематику.

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків.
Установлено, що назва дисертації узгоджується з метою, відповідає змісту теоретичної частини. Авторка вірно визначила понятійний апарат, поставила перед собою конкретні та чіткі завдання, які повністю виконала у процесі наукового пошуку. Відповідально підтверджуємо, що структура дисертації подана відповідно чинних вимог. Вивчення та аналіз дисертації й реферату Оксани Степанівни Іваницької дозволяє констатувати, що авторка використала адекватний комплекс методів наукового пошуку, що допомогло їй належним чином організувати свою наукову діяльність. Рецензована дисертаційна робота опирається на значну джерельну базу, яка охоплює 343 найменувань з них 104 – іноземними мовами.

Ідентичність змісту реферату і основних положень дисертації та дані про відсутність порушень академічної доброчесності.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації, які викладені повно і обґрунтовано. Відзначимо, що представлені висновки відповідають поставленим завданням й корелюються із науковою новизною, вирізняються повнотою та логічністю умовиводів. Дисертація і автореферат оформлені відповідно до чинних вимог. Вважаємо, що формулювання головних методологічних характеристик роботи є цілком логічним, кваліфікованим та виваженим конструктом, який заслуговує на схвалення та має наукову цінність.

Під час рецензування встановлено відсутність порушень академічної доброчесності (самоплагіату, академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації), а також не було виявлено текстових запозичень. На цій підставі дисертаційну роботу авторкою якої є Оксана Степанівна визнаємо самостійно виконаним науковим дослідженням, а усі ідеї та наукові положення, які викладені авторкою отримані нею особисто.

Характеристика структури і змісту дисертації.

Структура дисертаційної роботи відзначається оптимальністю, комплексністю розгляду основних аспектів проблеми теоретичних і методичних основ реалізації тьюторства та менторства у закладах вищої освіти у заявленому обсязі. Вона охоплює анотації українською та англійською мовами, вступ, п'ять розділів, висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаних джерел та додатки.

Окреслена структура дисертаційної роботи та її зміст відповідають меті та завданням наукового пошуку.

У *вступі* до роботи вдало окреслено актуальність теми дисертації, представлено зв'язок із науковими програмами, планами, темами, мету і завдання, визначено об'єкт і предмет, методи дослідження, сформульовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про особистий внесок здобувачки, апробацію результатів і публікації.

У *першому* розділі дисертанткою представлено інститут тьюторства та менторства як необхідний інструмент підтримки студентів в умовах глобальних криз, подано авторські висновки щодо генези й сутності основних дефініцій дослідження здійснено компаративний аналіз тьюторських і менторських схем у різних країнах, розкрито питання співпраці між закладами вищої освіти та використання міжнародних практик.

Зміст *другого* розділу стосується методологічних засад реалізації тьюторства та менторства. У ньому представлено загальнонаукові підходи до реалізації тьюторства та менторства у закладах вищої освіти, загальні принципи інституту тьюторства та менторства у закладах вищої освіти. Авторкою

обґрунтовано важливу роль освітніх платформ і проєктів у розвитку закладів вищої освіти та кваліфікаційні вимоги до компетентностей ментора і тьютора.

У *третьому* розділі дисертантка розкрила теоретичний концепт тьюторства та менторства у закладах вищої освіти та вдало обґрунтувала авторську позицію, щодо розуміння особливостей системи вищої освіти України. Наголосимо, що Оксана Степанівна Іваницька аргументовано розкриває сутність і проблеми реалізації тьюторства та менторства в українських закладах вищої освіти, наголошуючи, що хибні уявлення, які можуть викликати несприйняття й неприйняття тьюторства і менторства в системі вищої освіти: ментор і тьютор мають потенційну владу над здобувачем освіти, котрий є їхнім підопічним; якщо ментор, як правило, старший за підопічного, то складно досягнути взаєморозуміння через різне світосприйняття й соціальні стандарти і цінності; менторські і тьюторські взаємини мають формуватися природно, самі по собі, у процесі спілкування і прояву довіри між сторонами; менторство і тьюторство є процесом, що вимагає багато часу; ментори і тьютори трактують наставництво як односторонній процес.

У *четвертому* розділі відображено методологічні основи реалізації тьюторства та менторства та проведено науково виважений аналіз умов реалізації моделі тьюторства / менторства, визначено критерії й показники діяльності тьюторів і менторів, визначено оптимальні методи і форми реалізації тьюторства та менторства у закладах вищої освіти. Дисертанткою, з урахуванням загальноприйнятих підходів в освіті, психології, соціально-поведінковій і культурній сферах запропоновано визначати критерії й показники діяльності тьюторів і менторів з огляду на певні чинники, а саме на такі, як-от: а) здатність залучати студентів до тьюторської діяльності на основі принципів добровільності, гуманізму, антропоцентризму, партнерства, відкритості, конфіденційності, прогностичності, об'єктивності; б) наявність стійких компетентностей ментора.

П'ятий розділ відзначається особливою практичною цінністю результатів дослідження. Зокрема, дисертанткою проаналізовано організацію педагогічного дослідження й методику проведення дослідної роботи, сформульовано

авторські рекомендації щодо практики реалізації проєктної роботи зі становлення комплексної системи менторства і тьюторства у ЗВО, обґрунтовано виокремлено результати проєктно-дослідної роботи і визначено перспективи реалізації тьюторства і менторства у закладах вищої освіти України.

Відзначимо високу мовностилістичну культуру, яку задекларувала Оксана Степанівна. Так, загальні висновки послідовні, логічні, чіткі та конкретні. Ці факти засвідчують професіоналізм здобувачки як науковця. Список використаних джерел, посилання на них у тексті дисертаційної роботи зроблено із дотриманням усіх вимог. Дисертацію завершують обґрунтовані, логічні, засновані на попередньо викладеному матеріалі висновки.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Відзначаючи вагомі позитивні напрацювання та здобутки Оксани Степанівни Іваницької, вважаємо за доцільне звернути увагу на певні *дискусійні моменти* та висловити авторці власні критичні *зауваження*.

1. Дисертантка у тексті дисертації, а також і у висновках використовує термін «комфортне навчальне середовище». На наш погляд варто було б конкретизувати, який саме зміст авторка вкладає у цю наукову дефініцію.

2. Нам імпонує той факт, що авторка виокремлює людиноцентрований і студентоцентрований підхід в контексті дослідження задекларованої проблематики. Однак постає запитання «Чи є відмінності між такими підходами? Якщо є, то які?».

3. На с. 255 дисертаційної роботи зазначається, що «Тьюторам / менторам можуть бути запропоновані заохочення й винагороди за додатково затрачений час і зусилля». Доцільно у роботі розкрити питання недобросовісного тьюторства / менторства, коли особа переслідує лише корисливі мотиви, виконуючи такі менторські/тьюторські обов'язки.

4. У п.п 5.2 дисертантка обґрунтовує особливості реалізації проєкту «Сприяння професійній освіті та активній участі студентів через становлення комплексної системи менторства та тьюторства у ЗВО», зокрема, на с. 330 зазначено, що «проєкт умовно складався з п'яти етапів: 1) розробка методології

T&M системи і створення університетських T&M центрів; 2) розробка інструментів для T&M системи; 3) навчання T&M персоналу, менторів, тьюторів і викладачів ЗВО-партнерів; 4) пілотування T&M програми на регіональному рівні; 5) оцінка й поширення результатів». Доцільно конкретизувати які саме складнощі виникали в процесі реалізації кожного етапу, для їх попередження в майбутньому.

Однак, відзначу, що зауваження та побажання, які висловлюємо авторці, носять по своїй суті дискусійний характер, а тому не мають суттєвого впливу на високу позитивну оцінку дисертації.

Загальний висновок

Дисертація О.С. Іваницької на тему «Теорія і практика реалізації тьюторства та менторства у закладах вищої освіти» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю та достовірністю, науковою та практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертанткою наукових працях, а також за оформленням відповідає вимогам п.п. 7-9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» (Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197) та іншим вимогам Міністерства освіти і науки України до дисертаційних досліджень, а її авторка, Іваницька Оксана Степанівна, заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор
професор кафедри соціальної роботи
та соціальної педагогіки,
керівник Центру післядипломної освіти
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Світлана КАЛАУР